

Varia Daco-Romană (XII)

Aurelius Germanus, natione Dacus

CONSTANTIN C. PETOLESCU

În Mittelrheinisches Landesmuseum din Mainz se află o lespede funerară cu inscripție (spartă în mai multe bucăți; câteva fragmente lipsesc acum), de la Mogontiacum, avînd următorul conținut¹:

D(is) M(anibus)
Aur(elius) Germ(an)us],
mil(es) coh(ortis) I pr(aetoriae)
(centuria) Casti, nat(ione) D[a]-
5 *cus, leotus e[x l(egione)]*
XIII, factus d[is-]
ces armor(um) st(ependiorum)
VI, mil(itavit) ann(is) VI
.....
10 *heres [factus est]*
Marce[llus com-]
manip[ulus] v(ivus) j(ecit) s(ibi) b(ene) m(ercanti)

Din inscripție rezultă că, după ce a servit în legiunea XIII Gemina — al cărei sediu era la Apulum, în Dacia —, Aurelius Germanus a fost selecționat (*lectus*) pentru garda pretoriană; aici este menționat *d[isc]e(n)s armor(um)*².

O inscripție de la Roma ne face cunoscut numele unui compatriot al personajului nostru: *Aur(elius) Ingenus, mil(es) coh(ortis) I/ pr(aetoriae) (centuria) Casti, vix(it) an(nis) XXV, mil(itavit) an(nis) VI, nat(us) provinc(ia) Dacia/ leg(ione) XIII Gem(ina)*; *Aur(elius) Petronianus, frat(er), b(ene) m(erenti) j(ecit)*³. Așadar, Aurelius Ingenus a fost selecționat tot din legiunea XIII Gemina; el mai apare într-o inscripție din Dacia, descoperită la Clopotiva, în teritoriul Coloniei Ulpia Traiana Sarmizegetusa: *D(is) M(an)bus./ Maria Seoun/dina vix(it) an(nis) LIII;/ Aurelia/ Satur/nina vix(it) ann(is) XVIII;/ Aurel(ius) Ingenuus,/ mil(es) leg(ionis) XIII G(eminae)/ Antonin/anae,/ matri d(e) sorori posuit*⁴. Supranumele legiunii (*Antoniniana*) permite datarea acestei inscripții în timpul domniei împăratului M. Aurelius Antoninus (Caracalla). Cum acest pretorian a murit și el de tînăr, după numai șase ani de serviciu militar, rezultă că serviciul său în garda imperială datează tot din timpul acestui împărat.

¹ CIL, XIII, 6824; AnnÉp, 1940, 117; IPD¹, 606.

² Vezi în această privință RE V (1905), col. 1171 s.v. *Discens* (Fiebiger): „Discens hiess bei den Römer der Tiro, der für den militärischen Dienst, den er später versehen sollte, regelrecht ausgebildet wurde”; A. v. Domaszewski, *Die Rangordnung des römischen Heeres* (ed. B. Dobson), Köln-Graz, 1967, p. 26 (Exerziermeister): „Es scheint, dass hier ein discens der armaturae zu verstehen ist, da die armorum custodes dem Prätorium fehlen, wenn nicht auch hierin im

dritten Jahrhundert die Organisation geändert wurde”, H. Nesselhauf, *BerRGK*, 27, 1937, p. 84, nr. 111 A interpreta *d[is]c(e)n)s*. O altă propunere de lectură: *d[is]ges(tor) armor(um)* (AnnÉp, 1940, 117). „Freilich gab es einen discens armaturae, der aber in CIL VI 37215 als solcher — *discens) armat(urae)* — bezeichnet wird” (B. Dobson, *Einführung*, apud Domaszewski, *Rangordnung*², p. X).

³ CIL, VI, 2 425; ILS, 2 042; IPD¹, 607.

⁴ CIL, III, 1 479; IDR, III/2, 432.

Aurelius Ingenuus a fost, după cit se pare, camarad de arme cu Aurelius Germanus; inscripțiile arată că și unul și celălalt serviseră în *coh(ors) I pr(aetoria) (centuria) Casti*. Așadar, inscripția de la Mainz poate data tot din timpul lui Caracalla.

Inscripțiile din acest răstimp de la Roma ne fac cunoscute și alte nume de pretorienii originari din Dacia. Pentru a cita numai date sigure, amintim: trei anonimi de la Apulum, pe timpul lui Septimiu Sever⁵; P. Aelius Victorinus, originar din Aurelia Napo[c]a, *mil(es) coh(ortis) V pr(aetoriae) Antoninian(a)e p(iae) v(indiois) (centuria) Veri*⁶; alți cîțiva de la Zermizegetusa, ce apar în inscripții din anii 209⁷, 213⁸ și 205—215⁹; tot din timpul lui Caracalla datează mențiunea lui [A]ur(elius) *Calminus, d(omo) Malve*¹⁰. Se știe că Septimiu Sever a introdus numeroși soldați din trupele provinciilor dunărene în garda pretoriană.

Se pune acum întrebarea în ce împrejurări a fost ridicată inscripția acestui pretorian tocmai în Germania Superior. Avînd în vedere că ea conține elemente care permit s-o datăm pe timpul lui Caracalla, ne gîndim la luptele pe care acest împărat le-a purtat în 213 cu neamurile din Germania liberă¹¹. Astfel, Cassius Dio relatează despre luptele duse de Caracalla cu alamanii și cennii (LXXVII, 13—14). La luptele cu germanii fac de asemenea aluzie Herodian (IV, 7) și Historia Augusta (Carac., 5). Cea mai directă știre în problema ce ne interesează o întîlnim însă la Aurelius Victor (*De Caes.*, 21, 2): *Alamannos, gentem populosam ex equo mirif. et pugnntem, prope Moenum amnem devicit*. Este așadar probabil că Aurelius Germanus a căzut în luptele cu alamanii în apropiere de râul Main.

La luptele din Germania a fost martor și alt pretorian, originar tot din Dacia, care înalță la Roma, la 3 noiembrie 213, o inscripție de mulțumire lui Hercule: *P. Ael(ius) Victorinus Romani Viveni f(ilius) / Aurelia Napo[c]a, mil(es) coh(ortis) V pr(aetoriae) Antoninia(n)a e p(iae) v(indiois) (centuria) Veri, Herculi donu(m) posuit libi/ens voto ut gratias ago dedicavit; III non(as) Novembres / Imp(eratore) Antonino Aug(usto) n(ostro) IIII et D. / Caecilio Balbino II co(n)s(ulibus)*¹²

Personajul a cărui memorie a păstrat-o inscripția de la Mainz era originar din Dacia; este posibil să fi fost chiar din neam de daci din provincia romană, cum afirmă deschis inscripția: *na-t(i)one) D[a]cus*. La aceasta nu se opune numele său, pe care l-a primit probabil la intrarea sub drapel, în legiunea XIII Gemina. Lipsa *praenomen*-ului este frecventă începînd cu secolul al III-lea. Gentiliciul *Aurelius* pare a arăta că a primit cetățenia cînd a fost chemat sub arme. Cit privește cognomenul, probabil *Germ(a)n[us]*, el este destul de frecvent în onomastica romană¹³.

Varia Daco-Romana (XII)

Aurelius Germanus, natione Dacus

ZUSAMMENFASSUNG

Im Mittelrheinischen Landesmuseum zu Mainz befindet sich eine Grabsteinplatte mit einer in mehreren Stücken zerbrochenen Inschrift aus Mogontiacum (zur Zeit fehlen einige Fragmente davon), mit dem folgenden Inhalt (CIL, XIII, 6824; AnnÉp, 1940, 117): *D(is) M(anibus) / Aur(elius) Germ(a)n[us] / mil(es) coh(ortis) I pr(aetoriae) / (centuria) Casti nat(i)one) D[a]cus lectus e[x l(egione)] / XIII facius d[is] / ces armor(um) st(ipendiorum) / VI mil(itavit) ann(os) VI / ..... / heres [factus est] / Marce[llus] com[manip] / manip[ulus] v(ivus) f(ect) s(ibi) b(ene) m(erenti)*.

⁵ CIL, VI, 32 625; IPD⁴, 615.

⁶ CIL, VI, 269; IPD⁴, 611.

⁷ CIL, VI, 32 536; IPD⁴, 616.

⁸ CIL, VI, 32 538; IPD⁴, 617.

⁹ CIL, VI, 32 640; IPD⁴, 618.

¹⁰ CIL, VI, 32 563; IPD⁴, 623.

¹¹ RE, II (1896), col. 2 447 (Rohden); vezi încă: Attilio Mastino, *Le titolature di Caracalla e Geta attraverso le iscrizioni (Indici)* (Studi di storia antica, 5), Bologna, 1981,

p. 53—54; Karlheinz Dietz, *Zum Feldzug Caracallas gegen die Germanen*, in *Studien zu den Militärgrenzen Roms*, III. *Vorträge des 13. Internationalen Limeskongresses, Aalen 1983*, Stuttgart, 1986, p. 135—138.

¹² CIL, VI, 269; IPD⁴, 611.

¹³ Acest cognomen este fie un derivat etnic (I. Kajanto, *The Latin Cognomina*, Commentationes Humanarum Litterarum, 36, 1965, p. 52, 201), fie chiar un substantiv latin (*germanus* = „frate (bun)“).

Aus der Inschrift erfolgt, daß Aurelius Germanus, nachdem er in der legio XIII Gemina – deren Lager in Apulum, in Dakien war – gedient hatte, für die praetorianische Mannschaft ausgewählt wurde. Anscheinend ist er Kamerad eines anderen Praetorianers gewesen, nämlich Aurelius Ingenus, der ebenfalls aus Dakien stammte (CIL, VI, 2125; ILS, 2042): *Aur(elius) Ingenus, mil(es) coh(ortis) I/ praetoriae (centuria) Casti, via(it) an(nis) XXV, mil(itavit) an(nis) VI, na(tus) provinc(ia) Dacia/leg(ione) XIII Gem(ina). Aur(elius) Petroni(arus), frat(er), bene) m(ercensi) f(er) t*; die Inschriften weisen aber darauf hin, daß die beiden in der *coh(ors) I praetoria (centuria) Casti* gedient hatten. Aus einer Inschrift aus Clopotiva (im Territorium der Colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa) erfährt man, daß Aurelius Ingenus vor seinem Eintritt in die kaiserliche Wache *mil(es) leg(ionis) XIII Gem(inae) Antoninianae* gewesen war (CIL, III, 1479); der kaiserliche Beiname (*Antoniniana*) der Legion läßt diese Inschrift in die Zeit des Caracalla datieren. Demnach gehört der Dienst der beiden in der kaiserlichen Wache in die Zeit des Caracalla (die beiden sind nach nur 6 Jahren Militärdienst gestorben). Übrigens erwähnen die Inschriften aus Rom aus diesem Zeitraum auch andere Namen von Praetorianern, die aus Dakien herkommen (CIL, VI, 269, 32536, 32538, 32563, 32625, 32640).

Nun wird die Frage aufgeworfen, unter welchen Umständen die Inschrift des Praetorianers Aurelius Germanus gerade in Germania Superior gestellt wurde. Dabei denken wir an die Kämpfe, die Kaiser Caracalla 213 gegen die Völkerschaften aus dem freien Germanien geführt hat (Aurelius Victor, *Caes.*, 22; vgl. Herodianus, IV, 7; Hist. Aug., *Carac.*, 5); wahrscheinlich ist Aurelius Germanus in den Kämpfen gegen die Alamannen in der Nähe des Flusses Main gefallen.